

lehetőségét jelzi. További vizsgálatokat igényel, hogy az e kutatásban feltárt témák mennyiben felelnek meg azoknak a készségeknek és ismereteknek, amikre a sikeres üzleti könyvtárosnak szüksége van.

(Mohor Jenő)

06/017

RUDŽIONIENĖ, Jurgita: Bibliotekininku testinis mokymas: modelio paieškos ir veiklos rezultatai = Knygo–tyra. 43.vol. 2004. 183–192.p. Bibliogr. 17 tétel.

Res. angol nyelven

Könyvtárosok továbbképzése: megfelelő modell keresése és eredmények

Modellálás; Tanterv, óraterv; Továbbképzés

A cikk célja egy modell közreadása a könyvtárosok és információs szakemberek szakmai továbbképzéséről. Elemzi a Vilnius Egyetem kommunikációs fakultása könyvtáros-tovább-képző központjának tevékenységét. A Központ 1999-ben alakult a budapesti Open Society Institute „Training Center Initiative” programja keretében. Szervezeti modellje: egyetemi, üzleti és egyéb könyvtártípusok részvételével működő konzorcium. Célja: szakmai továbbképzés nyújtása különféle könyvtártípusok személyzetének Litvániában. A cikk bemutatja a képzés tartalmát, irányítását, marketing-tevékenységét, valamint nemzetközi és országos szerepét. Közreadja a Központ tevékenységének számszerű és minőség-szemponturnyújtásának eredményeit.

(Autoref.)

Lásd még 29

Könyvtárak és tájékoztatási intézmények

Nemzeti könyvtárak

06/018

COLLIER, Mel: The business aims of eight national libraries in digital library co-operation. A study carried out for the business plan of The European Library (TEL) project = J.Doc. 61.vol. 2005. 5.no. 602–622.p. Bibliogr.

Nyolc nemzeti könyvtár üzleti céljai a digitális könyvtári együttműködésben. A TEL projekt üzleti tervének elkészítése kapcsán végzett vizsgálatról

Együttműködés – nemzetközi; Elektronikus könyvtár; Nemzeti könyvtár; Térítéses szolgáltatás; Tervezés

Az EU „Az információs társadalom technológiai” projektje támogatta a TEL (*The European Library*) projektet, melynek célja volt, hogy előkészítő vizsgálatokat és konzultációkat végezzen egy olyan későbbi fejlesztés érdekében, mely integrált digitális hozzáférést nyújthat majd

az európai nemzeti könyvtárak gyűjteményeihez és szolgáltatásaihoz. A 2001-2004 között működő projekt résztvevői az európai nemzeti könyvtárgazgatók konferenciája (CENL), továbbá a finn, német, holland, portugál, szlovén, svájci, brit és az olasz (firenzei) nemzeti könyvtárak voltak. A projekt eredetileg főként az együttműködésen alapuló digitális könyvtár technológiai fejlesztésre koncentrált volna, azonban a hangsúly áttevődött a nemzeti könyvtárak digitális (elektronikus) könyvtárainak vállalalkozási, kiadói és meta-adat szempontjaira. A szakirodalom áttekintése után felmérték a partnerek digitális könyvtári céljait és a TEL-ről való elképzeléseit. Általános egyetértés mutatkozott a digitális könyvtárak alábbi fő céljaiban:

- a nemzeti digitális kiadványok archiválása;
- a digitális kötelepéldány-rendszer kifejlesztése és fenntartása;
- a nem digitális anyagokhoz való szélesebb hozzáférés biztosítása digitalizálás útján;
- a nemzeti kincsek tudatosításának előmozdítása.

A TEL fő küldetése, hogy az európai információk felfedezésének integrált eszköze legyen. Kisebbségi vélemények szerint legyen az európai nemzeti könyvtárak kirakata, illetve az európai kultúra kiállítóhelye, az európai kulturális kincsek változó kiállítása, esetleg könyvtárak közötti technikai szolgáltatások, illetve együttműködések mechanizmusa.

Az egyes országok digitális könyvtáraiban elérhető információkat illetően egyetértés volt az önként vagy kötelezően szolgáltatott digitális kötelepéldányok és a digitalizált források illetve kincsek tekintetében, és a TEL-től ugyanezt várják el elsősorban. Említették még a hangtárakat, állóképeket, tematikus gyűjteményeket és virtuális kiállításokat is.

A TEL elsődleges célcsoportjai: „a tájékozott polgár”, az egyetemi oktatók és kutatók, a felsőoktatási hallgatók. Hasonlóképpen támogandók a könyvtárak és múzeumok, a szerzők és egyéni kutatók is.

A hozzáférés lehetőségének földrajzi kiterjesztésére vonatkozó nézetek szerint az összes használat legalább 60%-ában (egyikük szerint 75) a hazai, kb. 30%-ban az európai és 10%-ban (egyikük szerint 25) a világszerte bárholnan érkező érdeklődés kielégítése látszik célszerűnek.

A gyűjtőkör tekintetében senki nem kíván változtatni hagyományos és digitális könyvtára gyűjtési elveit illetően. Egyetértés alakult ki a TEL következő fő gyűjtőkörében is: humán tudományok, jog, társadalomtudományok, gazdaság, üzlet, természettudományok.

Nem alakult ki egységes nézet a TEL saját identitása (ha van is, ez ne szorítsa háttérbe az egyes nemzeti könyvtárakét) tekintetében, s abban a kérdésben sem, hogy legyen-e a TEL-nek saját gyűjteménye („tartalma”).

Saját digitális könyvtárak fenntartását a nemzeti könyvtárak kormányuktól várják, néhányan számítanak EU-s és alapítványi pénzek, saját bevételek és szponzor-pénzek megjelenésére is. A TEL finanszírozását a partnerek adnák össze, az anyagiakat egy 5-6 tagú virtuális pénzügyi csoport intézné.

A fenti nézetek összehangolása nyomán az a javaslat alakult ki, hogy a TEL

- nyújtson a közvetlen felhasználók számára integrált információkeresési és hozzáférési eszközt az európai nemzeti könyvtárak (digitális és nem digitális) gyűjteményeihez; közvetlen kapcsolatot a partner könyvtárak szolgáltatásaihoz;
- mutasson a partner-könyvtáraknak új utat gyűjteményeik, termékeik és szolgáltatásaik bemutatásához és marketingjéhez; folyamatos fejlesztést és megújítást a meta-adatok, a kompatibilitás és a technológia terén; európai szintű együttműködési lehetőséget az európai közösség fejlődéséhez való hozzájáruláshoz;
- lényegében közszolgáltatásként működjön, azaz elsősorban a partnerek befizetési finanszírozzák, nem kizárva, hogy más bevételekhez is juthat, szponzoroktól vagy üzleti

partnerektől;

- valamennyi partner javát szolgálva működjön, azaz ne végezzen olyan üzleti tevékenységet, amely az egyes partnerek érdekei ellen hat (pl. ne vállaljon dokumentumszolgáltatást, katalógus-rekord szállítást stb.), viszont próbáljon olyan piaci és marketing előnyöket szerezni, amelyek egyedileg nem elérhetők.

A TEL küldetés-nyilatkozatának tervezete jelenleg így hangzik:

A TEL szolgáltatás az európai nemzeti könyvtárak gyűjteményeinek, termékeinek és szolgáltatásainak felfedezését és az azokhoz való hozzáférést kínálja integrált módon. Mindazokat a használókat célozza meg világszerte, akik hatékony és könnyű utat kívánnak az európai kulturális források megtalálásához. A TEL szolgáltatás az innovációban való együttműködés révén mutatja meg az európai kultúra gazdagságát és sokszínűségét.

(Mohor Jenő)

06/019

PISANSKI, Jan – ŽUMER, Maja: National library web sites in Europe: an analysis = Program. 39.vol. 2005. 3.no. 213–226.p. Bibliogr.

Nemzeti könyvtári webhelyek Európában: elemzés

Felmérés [forma]; Hatékonyság; Honlap; Nemzeti könyvtár

A cikk áttekinti az európai nemzeti könyvtárak honlapjainak tartalmát és tervezési jellemzőit. Először egy elméleti részben ismerteti a nemzeti könyvtári honlapok kifejlesztésének elvi kérdéseit, problémáit és irányelveit, majd ennek alapján értékeli a Gabriel szerveren 2004-ben elérhető európai nemzeti könyvtárak honlapjait, valamint – egy szélesebb körű felmérés keretében – kilenc másik nemzeti könyvtár honlapját (Ausztria, Bosznia-Hercegovina, Horvátország, Dánia, Olaszország – Firenze, Lengyelország, Szlovénia, Spanyolország, Egyesült Királyság). A felmérés

kimutatta, hogy az európai nemzeti könyvtárak mindegyikének van egy közös tartalmi magja, és nagyrészt követi a tervezési irányelveket, de még mindig vannak eltérések az ajánlásoktól. A gazdaságilag fejlettebb országok nemzeti könyvtárai az irányelvek követése tekintetében jobban szerepeltek, mint a kelet- és dél-európai könyvtárak.

(Autoref. alapján)

Lásd még 1, 34, 43, 73

Felsőoktatási könyvtárak

06/020

ALBANESE, Andrew Richard: The best thing a library can be is open = Libr.J. 130.vol. 2005. 15.no. 42-44.p.

A könyvtár legfontosabb tulajdonsága: legyen mindig nyitva

Egyetemi könyvtár; Nyitvatartási idő

Az 1990-es évek felé, mikor javában pezsgett a digitális forradalom, és az egyetemi hivatalnokok úton útfélen hangoztatták, hogy a források hálózaton való elérhetősége miatt hamarosan nem is lesz szükség könyvtárra – nos, akkor a Washington állam-beli Walla Wallában működő Whitman College-ben más volt a helyzet. A kicsi, de nagy megbecsülésnek örvendő bölcsészettudományi főiskola vezetője 1997-ben közölte a könyvtár igazgatójával, azt szeretné, ha a könyvtár 24 órán keresztül nyitva tartana. Az igazgató izgatottan telefonált egy kollégájának, hogy megkérdezze véleményét a szokatlan kívánságról. Az igazgatótárs lelkesen ennyit mondott: „Henry, a legjobb dolog, ami egy könyvtárral történhet az, hogy nyitva tart.” Mostanában, hogy a digitális környezet szinte természetessé vált, új trend kialakulásának lehetünk tanúi. A diákok egyre inkább igénylik és sürgetik, hogy az egyetemi könyvtárak folya-

matosan legyenek nyitva. A University of Connecticut diákújságjában 2005-ben megjelenő cikk szerint a diákoknak szükségük van a hét minden napján 24 órán keresztül elérhető tanulólhelyre.

2003-ban a Hawaii Egyetemen Manóban a diákok nyomására és az önkormányzat anyagi segítségével bevezették a heti három napos, 24 órás nyitvatartást. A tavaszi szemeszter után a diákújság hatalmas sikerként értékelte a kísérletet, a diákok egyöntetűen rajongtak az újításért.

Mi lehet ennek az oka? Ahogy az Illinois State University könyvtárvezetője mondja, igaz, hogy az információ ma már leginkább az éterben él, de a hallgatók még mindig a földön járnak. Az információforrásokon kívül szükségük van egy csendes helyre, emberi kommunikációra, biztonságra, kényelemre, s ezt mind megkapják a könyvtárban. Ezt erősíti a Wayne State University könyvtárai dékánjának tapasztalata is. A Detroit belvárosában működő könyvtárba rengetegen járnak a könyvtár 24 órán keresztül elérhető olvasótermébe. Sokan kimondottan azért, hogy ott találkozhassanak diáktársaikkal. De a könyvtárnak nemcsak ez a szociális funkciója indokolja az igényt. A technológiai fejlődés ugyanis továbbra sem állt meg, az újítások pedig szerves részét képezik az oktatási folyamatnak is, a diákok pedig saját erőből nem, csak a könyvtár segítségével tudják ezt a tempót tartani. A könyvtár maximálisan alkalmazkodik az oktatás által támasztott követelményekhez: csoportos tanulólhelyeket alakítanak ki és számos 24 órán keresztül elérhető online kurzust kínálnak a diákoknak. A távoktatás lehetővé teszi a diákok számára, hogy tanulásra fordított idejüket saját igényeik és lehetőségeik szerint osszák be.

Az éjjeli nyitvatartás miatt különösen fontos kérdés a biztonság. Legtöbb helyen a kártyás beléptető rendszer biztosítja, hogy illetéktelenek ne léphessenek be az épületbe. Van, ahol speciális parkolóhelyeket biztosítanak a diákok számára közvetlenül a könyvtár közelében, vagy

késői buszjáratokat üzemeltetnek a biztonságos hazajutás érdekében.

És most lássuk a számokat. A Whitman College 1400 hallgatója közül egytől negyven főig tartózkodnak késő éjjel a könyvtárban, attól függően, hogy mi történik éppen az iskolában. Hawaii Egyetemének 13 ezres közösségéből a kísérleti időszak néhány hónapja alatt 2100-an használták a könyvtárat. Sajnos a 2004-es áradás súlyos károkat okozott a könyvtárban is, így pillanatnyilag nincs rá anyagi lehetőség, hogy folytassák a 24 órás nyitvatartást.

Az Illinois State University főkönyvtárát öt évvel ezelőtt érte el a drasztikus restriktió, akkor kellett feladniuk – a hallgatók mérhetetlen sajnálatára – a 24 órás működést. Napjainkban önkéntes hallgatók segítségével válik lehetővé az este 10 óráig tartó szolgáltatás. A vizsgaidőszakok előtti héten azonban a Milner könyvtárnak mind a hat emelete ismét 24 órás készenlétben áll – és telt házzal működik. A többi napokon hét főnyi szakképzetlen személyzettel éjjel kettőig tart nyitva – és ez a 18 órás nyitvatartás manapság egyáltalán nem rossz.

A Wayne State University könyvtárában szintén megnyírbálták a költségvetési keretet, ezért már csak az őszi és téli szemeszter idején tart nyitva folyamatosan a David Adamany Undergraduate Library a hét öt napján.

Amíg a teljes 24 órás nyitvatartás fenntartására nincs mód, addig – mindhárom könyvtár vezetőjének tapasztalata és a használati statisztikák szerint – éjjel két óráig mindenképpen érdemes üzemeltetni a könyvtárat.

A Whitman könyvtárában továbbra is 24 órás a nyitvatartás, bár az anyagi lehetőségek itt is csökkentek. Szerencsére szakképzetlen munkaidősök alkalmazásával sikerült fenntartaniuk az éjjeli szolgálatot. A hallgatók és a könyvtárosok egyaránt nagyon büszkék könyvtárukra, és továbbra is úgy vélik, a legjobb dolog a ami egy könyvtárral történhet, hogy nyitva tart.

(Fazokas Eszter)

06/021

McGEARY, Tim: Mylibrary: the library's response to the campus portal = Online Inf.Rev. 29.vol. 2005. 4.no. 365-373.p.

A „MyLibrary” szolgáltatás kifejlesztése a Lehigh Egyetemen

Egyetemi könyvtár; Portál; Szolgáltatások használata

2004 augusztusában a Lehigh Egyetem (Bethlehem, Pennsylvania) könyvtára az egyetemi portálon keresztül elindította a *MyLibrary @ Lehigh* nevű szolgáltatását. A szerző elmagyarázza, hogy a könyvtárnak ez a kezdetben pusztán az elektronikus forrásokat integrálni kívánó törekvése hogyan vált egy teljes, önálló szolgáltatássá, mintegy válaszként a gyorsan gyarapodó egyetemi portál kihívására. Ismerteti a szolgáltatás kifejlesztését és üzembe helyezését. Már a fejlesztés során nyilvánvalóvá vált, hogy a MyLibrary erősen fokozni fogja a portál sikerét és használatát. A könyvtár összes elektronikus forrását tartalmazó szolgáltatás az egyetemi portálon belül a könyvtár gazdag kínálatú „bevásárlóközpontjává” vált.

(Autoref. alapján)

06/022

SALSON, Chantal – FOURY, Françoise – HENSENS, Hanka – PÉZERIL, Maggy: La Bibliothèque ouverte Montpellier Languedoc–Roussillonun service a valeur ajoutée = Bull.Bibl. 50.vol. 2005. 4.no. 32-37.p. Bibliogr. lábjegyzetekben.

Res. angol, német és spanyol nyelven

A Montpellier Languedoc–Roussillon egyetem nyílt könyvtára: hozzáadott értékű szolgáltatás

Egyetemi könyvtár; Elektronikus könyvtár; Fejlesztési terv; Gépi könyvtári hálózat; Portál

A Montpellier Languedoc-Roussillon Open Library (BMOLR) egy olyan portál, amelyen keresztül a franciaországi Languedoc-Roussillon tartomány összes egyetemének és felsőoktatási intézményének katalógusában egyidejűleg lehet keresni. Egyéves fennállásának alkalmából a szerzők áttekintik a portál történetét, céljait és műszaki szempontjait. A BMOLR jelenleg átalakulóban van: folyamatban van adaptációja a regionális egyetemi digitalizálási programba.

(Autoref.)

06/023

POTEHINA, U.B.: Internet–predstavitel'stvo biblioteki vuza: želaemoe i dejstvitel'noe = Naučn.Teh.Bibl. 2005. 6.no. 14–25.p.

Az orosz egyetemi könyvtárak jelenléte az interneten – a kívánatos és a valóságos helyzet

Egyetemi könyvtár; Honlap; Számítógép-hálózat

A könyvtárak jelenléte az interneten a kor követelménye. A megjelenéssel, tartalommal szembeni követelményekről számos publikáció született. A tájékoztatás és a tervezés szempontjából, a felépítés bonyolultságát illetően a honlapok négy kategóriáját különböztetik meg: látogatói, egyszerű keresésre alkalmas, sokfunkciós, együttműködést szolgáló (kooperatív) honlapok. A könyvtári honlapokon Oroszországban a következő rovatok a jellemzők: tájékoztatás a könyvtárról, állományairól és szolgáltatásairól, információs-bibliográfiai források, hasznos csatlások. A könyvtári honlapokra általában jellemző hiányosságok: kevésbé informatívak, nincs angol nyelvű változat, nem rendszeres a frissítésük, elavult vagy nem létező helyekre utaló linkeket tartalmaznak, nincs információ az elektronikus katalógusok használatáról stb.

Egy felsőoktatási intézmény könyvtára általában nem önállóan, hanem az intézmény honlapjának részeként jelenik meg, a nagy egyetemenél már a nyitólapon szerepel. Típusának

megfelelően a felsőoktatási könyvtárak látogatói elsősorban az intézmény hallgatói és oktatói. Ugyanakkor a mai egyetemisták már úgy nőttek fel, hogy a számítógép és az internet használata nem okoz nekik gondot, ezért a könyvtár honlapjának a legkorszerűbb technológiát kell alkalmaznia.

A Habarovszki Állami Közgazdasági és Jogi Akadémia Tudományos Könyvtárában mielőtt hozzákezdtek volna saját honlapjuk megújításához, tanulmányozták a honlap-készítés elméletét, és megvizsgálták a távol-keleti felsőoktatási könyvtárak honlapjait. A felmérés eredményeként megállapították, hogy a 37 távol-keleti egyetem közül 29 található meg az interneten. Ezek közül kilencnek a honlapját nem tudták megnyitni, háromról pedig csak egy sornyi tájékoztatást találtak. Így a további elemzést a fennmaradó 17 honlapról készítették el. Területi megoszlás szerint a honlapok 41,2%-a származott Habarovszkából, 29,4% Vlagyivosztkból, 17,7% Blagoveszenszkből. 5,9–5,9% Komszomolszk-na-Amureból, Uzsurijszkból és Juzsno-Szahalinszkból. A tartalom minőségi értékelését táblázatos formában végezték, amelynek főbb beosztását a szakirodalom alapján állították össze (tájékoztatás a könyvtárról, szolgáltatások stb.), az oszlopokban pedig a látogatottságot rögzítették.

Az elemzés eredményei az alábbiakban foglalhatók össze:

- Sok esetben az intézmény honlapján nehéz volt megtalálni a könyvtárat: legtöbbször a Szervezeti felépítés, Részlegek, Tájékoztatás és szolgáltatások úton lehet eljutni (41,2), vagy egyáltalán nem (29,4%). Mindössze öt esetben szerepelt a könyvtár az intézmény nyitólapján.
- Saját honlapja a könyvtárak 35,3%-nak van, a többinél csak egy-egy tájékoztató oldal van a könyvtárról (23,5%), vagy az intézmény általános ismertetőjében említik, vagy információkereső rendszerében (5,9–5,9%).

Mindössze hat könyvtárnak van önálló honlapja, közülük is csak négyről mondható el, hogy részletes a felépítése, és naprakészen tartják. Mindegyiken megtalálhatók a szokásos, a könyvtár történetét, tevékenységét bemutató rovatok. A könyvtárak igyekeznek hozzáférhetővé tenni bibliográfiai és teljes szövegű állományait, elérést biztosítani más, külső szerverekhez. Több helyen is hozzáférést nyújtanak a külföldi folyóiratok teljes szövegű állományához. A könyvtárak saját online katalógusai mind a hat honlapon megtalálhatók, de a használatot segítő eligazítások, ajánlások több esetben hiányoznak.

A könyvtárak állományai között fontos helyet foglalnak el az intézmény oktatási-módszertani tevékenységéből született dokumentumok, mind bibliográfiai szinten, mind teljes szövegű változatban. Ezek elérhetőségét különbözőképpen oldották meg, amit a szerzői jogi kérdések tisztázatlanságával lehet magyarázni.

A könyvtárak szolgáltatásai blokkban elsősorban az adatbázisok elérését teszik lehetővé, bár néhány esetben (17,6%) már az elektronikus dokumentumszolgáltatás is megjelenik. Hiányoznak azonban az olvasókkal való kapcsolattartáshoz szükséges lehetőségek, a látogatottságot tükröző statisztikák. Az elemzők legnagyobb hibának a frissítés dátumának hiányát tartották. Pozitívan értékelték viszont, hogy mindegyik könyvtárnak saját arculata van.

Az elemzések alapján számos ajánlás született, amelyeket érdemes megfontolni a könyvtárak honlapjainak tervezésekor. Ezek közül is kiemelésre érdemes, hogy a könyvtárosok számára is szükséges ebben a témában tanfolyamokat szervezni.

(Viszocsekné Péteri Éva)

Lásd még 50, 56, 58, 64, 68, 82-84, 94

Közművelődési könyvtárak

06/024

KENNEY, Brian: After Seattle = Libr.J. 130.vol. 2005. 13.no. 34-37.p.

A 21. század könyvtára: Seattle új városi könyvtárának bemutatása

Könyvtárépület – közművelődési; Városi könyvtár

Senki nem lepődik meg Seattle-ben, ha mondjuk fogorvosra megkérdezi tőle: na és mi a helyzet a könyvtárral?

A könyvtár épülete ugyanis új jelképévé vált a városnak és hirtelen tömegek számára vált ismertté.

Míntha lego-elemeket építettek volna össze véletlenszerű összeállításban, melyek közül egyesek a szabadságukért harcolnak – így néz ki egyesek szerint Seattle csupa üveg és acél könyvtára. Az épületet a holland Rem Koolhaas sztárépítész tervezte, 2004-ben nyílt meg és máig tartó, hatalmas lelkesedés fogadta. Persze a legfontosabb kérdés az, hogy hogyan teljesíti be könyvtári funkcióját, nyújt-e szakmailag is valami újdonságot? Feltétlenül. Az építészek és könyvtárosok csapata nem kevesebbet művelt, mint teljesen átalakította – mondhatni felforgatta – a hagyományos könyvtári tereket, gyűjteményeket és szolgáltatásokat. Három fő kihívásnak kellett megfelelniük: a könyvtárat szerepének utóbbi években bekövetkezett megváltozása után is megőrizni közösségi helyként, a legmegfelelőbb technológiát alkalmazni és biztosítani a több mint egymilliós könyvvállomány ésszerű és a jövőbeni gyarapodást is szem előtt tartó elhelyezését.

Az Ötödik sugárútról belépve a könyvtár hatalmas „nappalijában” találjuk magunkat. Tekintetünket, mintha gótikus katedrálisban lennénk, felfelé vonzza a teret fényel betöltő, délre néző, hatalmas, ferde üvegfal. A kártyás belépőpontokon,

az információs és kölcsönzőpultokon kívül van itt kávézó, és meglepően kényelmes kubista fotelok. Bárki nyugodtan böngészheti a népszerű magazinokat és irodalmi műveket, vagy egyszerűen csak beszélgethet. Szóval az egész inkább hasonlít egy görög agórára, közösségi találkozóhelyre, mint hagyományos könyvtárra. Bár a szépirodalmi tájékoztató könyvtáros pultja itt is eldugva, egy polc sor mögött található. Hogy mért vannak a nagy tudású könyvtárosok elrejtve, vagy a közönségtől elválasztó pult mögé ültetve még egy ilyen közvetlenséget sugalló könyvtárban is, az úgy látszik, örök rejtély marad.

Az épület egy lejtőn épült, a tulajdonképpeni első szint a Negyedik sugárútról nyílik. A „nappalinál” jóval kisebb helyiségben a kölcsönzőpultot a hatalmas, felfelé kigyózó szállítószalag teszi feltűnővé. A könyvek RFID rendszerű címkékkel vannak felszerelve, ennek köszönhetően a használók önkiszolgáló módon kölcsönözhetnek a pultnál.

Szellemes módon, a lejtőt kihasználva erről a szintről húzódik felfelé a 275 férőhelyes Microsoft előadóterem. A „nappali” felől részben nyitott, így ez is részét képezi az agórának. A második szinten, a nyilvánosság számára zárt területen helyezkednek el a technikai helyiségek, és a teljesen automatizált könyvelosztó helyiség, mely a szállítószalag végállomása. Nemcsak a nagykönyvtár állományát szortírozzák itt, hanem a fiókkönyvtárakból visszaérkezőket, illetve odaküldendőket is.

A tájékoztató szolgálat a „nappali” alatt bújik meg, már amennyire ez a hatalmas helyiség képes lehet ilyesmire. A kézikönyveken kívül 135 internetes számítógép áll a használók rendelkezésére. Az általános tájékoztatáson kívül a speciális kérdésekre is választ kaphat az érdeklődő, ugyanis a könyvtárosok nemcsak telefonon, hanem egy modem walkie-talkie rendszerrel is konzultálhatnak a szakreferensekkel. Az olvasónak így nem kell időt és fáradságot áldoznia az egyes szakrészlegek közötti bolyongásra.

Úgy tűnik, a tájékoztatásnak ez az új modellje jól beválik.

A könyvek elhelyezése szintén teljesen újszerű és nagyon eredeti. Egy négy szinten át lankásan emelkedő ovális spirálvonalon helyezték el a könyvespolcokat, így téve szabadpolcossá az állomány 75 százalékát. A polcok és könyvek a Dewey osztályozási rendszert követik, a jelzetek a szőnyegen is feltűnnek, és a liftmegállókról is tudható, melyik emelet melyik Dewey-szintnek felel meg. A spirál végén pedig a csendet és nyugalmat keresők oázisa, a valódi olvasóterem található. A spirálon egyedül a könyvtárosok elhelyezése üt el a nyitottság és elérhetőség szemléletétől. Nehezen megközelíthető helyen, magasra emelt pulpitusok mellett, eléggé eldugva találhatóak a tájékoztató könyvtárosok. Az olvasók ettől függetlenül imádják a spirált, szombat déltájban a látogatók tucatjai olvasgatnak a polcoknál, asztaloknál.

Az új könyvtár közvetlen hatása már lemérhető. Egy évvel a nyitás után 2,3 millió látogatója volt, ennek 30%-a a városon kívülről érkezett. 16 millió dollárra tehető a könyvtár hatására beindult gazdasági tevékenységek értéke. A következő húsz évben ez a 320 milliót is elérheti.

A könyvtárak magyar vonatkozása is van, egyik részlege (Mixing Chamber) Charles Simonyi szoftverfejlesztő, a neves fizikus Simonyi Károly fiának nevét viseli.

Még annyit a könyvtárról, hogy a színekkel az egész épületben nagyon bőkezűen bántak. Erről bárki meggyőződhet, aki megnézi a 70 remek fotót a könyvtár honlapján:

<http://www.spl.org>.

(Fazokas Eszter)

06/025

HAYES, Emma – MORRIS, Anne: Leisure role of public libraries. A historical perspective = J. Librariansh. Inf. Sci. 37.vol. 2005. 2.no. 75-81.p. Bibliogr.

A közkönyvtárak szerepe a szabadidő eltöltésében. Történeti áttekintés [1. rész]

Jogszabály – könyvtárgyi; Könyvtártörténet – nemzeti; Köznevelődési könyvtár; Szabadidő felhasználása; Szépirodalom

A közkönyvtárak 1850-es „megszületése” (*Public Libraries Act*) óta céljukat és használatukat illetően egész történetükben jelen van a szórakoztatás igénye. Megalakításuk egyik fő oka volt az a szerep, amelyet a munkásosztály szabadidejének eltöltésében játszhattak. Az elképzelések szerint a közkönyvtárak a bűnözés elleni harc, a szociális rend fenntartásának és az erkölcsi értékek terjesztésének erői lehetnek azáltal, hogy jobb szabadidő-eltöltési (szórakozási) lehetőséget nyújtanak. A kormányzat ma is fontos kérdésnek tekinti az olvasást, mivel összefüggést lát az alacsony műveltségi szint és a társadalmi kirekesztettség, illetve az ehhez társuló problémák (antiszociális magatartás, munkanélküliség, bűnözés) között. A könyvtárak az alapszolgáltatásuknak tekintett könyvkölcsönzéssel még mindig kulcs-szereplők a szociális helyzet javításában azáltal, hogy jobb-hasznosabb kínálatot nyújtanak az alternatív szórakozási lehetőségeknél.

A könyvtárakat kezdettől szórakozási céllal használták (főként regény-kölcsönzésre), noha a könyvtárosok mindig is nevelő-oktató szerepüket helyezték előtérbe. A szórakozás maradt a könyvtárlátogatás fő oka ma is, még ha a könyvtárak információellátó funkcióikat jobban hangsúlyozzák, és a tanulás támogatását fontos céljuknak tekintik is. A kezdetektől, és végig a huszadik századon át, a könyvtárak – hogy népszerűek maradjanak – megfeleltek a közönség igényeinek: több példányban szerezték be az új és népszerű könyveket. Az állomány megfelelése a közösség „rekreációs” igényeinek mind a mai napig tart: ez vezetett el az olyan kurrens szórakoztató anyagok beszerzéséhez, mint a videók, a CD-k, a DVD-k és az infokommunikációs technológia eszközei.

A nem elsősorban olvasásra szolgáló helyiségek (a hírlap-olvasó, a dohányzó és a kártya-sakk

stb. szoba) a szórakozás vonzerejét jelentették, s ma ismét ezekkel válik népszerűvé a könyvtár: tini-övezetek, kávézók létesülnek, és úgy tervezik át a könyvtárakat, hogy azok több és megfelelőbb helyet biztosítsanak „a szocializáció és a relaxáció” számára, hogy a könyvtár társadalmi és társasági alkalmak színhelyévé válhasson.

Két nagy angol közkönyvtárban végzett felmérés eredményei azt mutatják, hogy a könyvtárak minden korú és háttérű ember számára nyújtanak lehetőségeket, és hogy a könyvtárak szabadidős szerepe igen fontos nagyon sok ember életében. Az olvasás, az audio-vizuális anyagok kölcsönzése, az idő könyvtárban való eltöltése, a rendezvényeken való részvétel és az infokommunikációs eszközök használata jótékony hatással van az emberekre. És ez a hatás messze túlmutat az egyszerű szórakozáson, segít a stressz-oldásban, szünetet nyújt a mindennapi nyomás alól. Sokan (főként nyugdíjasok) a társaság kedvéért látogatják rendszeresen a könyvtárt. A sok szabadidővel, de sok szórakozási formát megakadályozóan kevés pénzzel rendelkezők számára a könyvtár az elérhető forrás, ami elfoglaltságot, szórakozást nyújt és segít az elszigeteltség érzésének oldásában. Az alacsony jövedelműek és a munkanélküliek számára különösen fontos, hogy a könyvtár szolgáltatásain keresztül fennmaradhat érdeklődésük a kultúra iránt, függetlenül anyagi lehetőségeiktől. Ez a részvétel csökkenti a marginalizálódás érzését. Noha a könyvtárak elsősorban a munkanélküliek és a nyugdíjasok mindennapi életben töltenek be fontos szerepet, és kevésbé tűnnek fontosnak a fiatalabbak körében, majdnem minden megkérdezett ember felismerte a közkönyvtárak nyújtotta szabadidős lehetőségek hasznát. (Mohor Jenő)

06/026

HAYES, Emma – MORRIS, Anne: Leisure role of public libraries. User views = J.Librariansh.Inf.Sci. 37.vol. 2005. 3.no. 131-139.p. Bibliogr.

A közkönyvtárak szerepe a szabadidő eltöltésében. A használók véleménye [2. rész]

Felmérés; Használói szokások; Közművelődési könyvtár; Szabadidő felhasználása

A jelen cikk a közkönyvtáraknak a szabadidő hasznos eltöltését segítő szerepét vizsgáló két cikk közül a második. Az első (referátumát lásd az előző tételszám alatt) a brit könyvtárak vonatkozásában, történelmi nézőpontból tekintette át a kérdést, a jelen cikk pedig a használó szempontjára helyezi a hangsúlyt. Az eredmények azt bizonyítják, hogy a közkönyvtárak jelentős hatással vannak az emberek szabadidő-felhasználására. A hasznuk többek között a következő pozitívumokban nyilvánul meg: kikapcsolódás, az egészség és közérzet javítása, lehetőségek nyújtása pénzügyi nehézségek közepe, az unalom elűzése, a szocializáció lehetőségének előmozdítása. Ezért azt mondhatjuk, hogy a közkönyvtárak fontos és szükséges szerepet töltenek be a szabadidő hasznos felhasználása szempontjából.

(Autoref.)

06/027

SLÍŽOVÁ, Daniela: Potrebujeme verejnú knižnicu? = IT lib. 9.roč. 2005. 3.no. 5-7.p.

Res. angol nyelven

Szükségünk van-e a közkönyvtárakra?

Közművelődési könyvtár; Statisztika[forma]

A szlovákiai nyilvános könyvtárak helyzetének elemzéséhez az elmúlt 25 év cseh és szlovák könyvtárügyének összehasonlítása nyújthat támpontokat.

A könyvtárak száma a cseheknél az 1970-es közel 8000 könyvtárhoz képest 1989-re 5700-ra csökkent, majd 2003-ig valamivel 6000 fölé emelkedett. A szlovákoknál az 1970-es 3200-ról 2600-ra csökkent 1989-ig, és azóta is stagnál.

Sok szlovák települési könyvtár azonban gyakorlatilag csak vegetál, a megszűnés határán áll; ezeknek a racionalizálása várható a közeljövőben. A svídniki pozitív bibliobuszos tapasztalatok igazolták a mozgó könyvtári ellátás sikerét.

Az olvasók számának alakulására a cseheknél a bársonyos forradalom idején jelentős emelkedés jellemző, 1970-ben 1152 ezer olvasót, 2003-ban 1524 ezer olvasót regisztráltak.

Szlovákiában 1970-ben 605 ezer, 1989-re 1074 ezer, majd 2003-ban 657 ezer olvasót tartottak nyilván.

Az 1989-es kiemelkedő adatok után a cseheknél csökkenés, majd emelkedés, a szlovákoknál folyamatos csökkenés jellemző a regisztrált használók arányában.

A csökkenés oka elsősorban az állományok elégtelenségében, a szűkös állománygyarapítási keretben, az alacsony példányszámban kereendő, amik összességében a könyvtárak alulfinanszírozására vezethetők vissza.

A '70-'80-as években a könyvtárak mindent megtettek azért, hogy minél többen igénybe vegyék szolgáltatásaikat. A '90-es évekre az új technológiák megjelenése, az információhoz való mielőbbi hozzáférés biztosítása jellemző.

A használók csökkenése összefügg az új technológiák megjelenésével is, de nem csak azzal. Szlovákiában a '90-es években a regionális könyvtárak átgondolatlan átszervezése olyan lavinát indított el, aminek a hatása nehezen múlik el. Ez elsősorban a kelet-szlovákiai, kassai régió lakosságát érinti nagyon hátrányosan.

A kölcsönzések számában mindkét államban jelentős növekedés jellemző 1970-1989 között, a cseheknél ez 2003-ig további emelkedést mutat, a szlovákoknál 1989 után csökkenő tendenciájú.

Az egy lakosra jutó kölcsönzések száma jelenleg Szlovákiában 4,75, míg Csehországban 7.

A könyvállomány 1989 óta mindkét államban több mint 60%-kal növekedett, de az utóbbi években a cseheknél 2%-kal magasabb, mint a szlovákoknál.

Az egy lakosra jutó kötetszám hasonló, a cseh 6, a szlovák 5,8 kötet. Az állomány összetétele

a szlovák könyvtárakban nemcsak előregedett, hanem fizikailag is elhasználódott.

A látogatók száma az utóbbi években a cseh könyvtárakban 2,2%-kal nőtt, a szlovák könyvtárakban 12%-kal csökkent. A foglalkoztatottak száma a cseheknél emelkedett 5,4%-kal, a szlovákoknál csökkent 2%-kal.

A könyvtárak Internet-elérésében Szlovákiában az elmúlt években nagy fejlődés történt. A KIS3G projektnek köszönhetően valamennyi regionális és városi könyvtár rendelkezik internet hozzáféréssel.

Az állománybeszerzési összegek hanyatlása a regionális kulturális központok kialakításával (1990-1995 között) és a könyvtárak emelkedésével függ össze.

Az IFLA 0,25 kötet/lakos ajánlásával szemben Szlovákiában 1 lakosra mindössze 0,04 kötet jut.

Az IFLA irányelvek megközelítéséhez lakosonként legalább 35 Sk beszerzési összegre volna szükség. Az állománybeszerzésre fordított összeg a cseh nyilvános könyvtáraknál 2000-2003 között 157 millióról 199 millióra emelkedett, a szlovák könyvtárakban 34 millióról 35 millióra nőtt ez alatt az idő alatt.

A csehek lakosonként 20 koronát, a szlovákok 8 koronát költenek beszerzésre. Vannak olyan települések, ahol a nyilvános könyvtárak jól működnek, de a dél- és kelet-szlovákiai könyvtárak állapota kritikus helyzetben van.

A nyilvános könyvtárak a problémáik ellenére igyekeznek minden erejükkel, klasszikus könyvtári vagy információtechnológiai eszközökkel megfelelni a használók igényeinek és elvárásainak.

A szomszédos országokban fölismerték, hogy a könyvtárakba való befektetés a műveltség záloga, amely nemcsak szellemi, hanem gazdasági fejlődést is jelenthet.

A könyvtárak alulfinanszírozása Szlovákiában nyugtalanítja a közvéleményt, hiszen a jövő szempontjából elkerülhetetlen a nagyobb támogatás elérése.

(Prókai Margit)

Lásd még 5, 65

Tudományos és szakkönyvtárak

06/028

DRESSLER, Juliane: Die Bibliothek des Karolinska Institutes = Information. 56.Jg. 2005. 4.no. 247–28.p.

Res. angol nyelven

A Karolinska Intézet könyvtára

Egyetemi könyvtár – orvostudományi; Szakkönyvtár – orvostudományi

A stockholmi Karolinska Intézet Svédország legnagyobb orvosi egyeteme, hallgatóinak és személyzetének száma 14 ezer. Könyvtára, mely két székhelyen működik, egyetemi könyvtár és országosan kiemelt szakkönyvtár az orvostudomány, az egészségügy és a betegápolás területén. 130 munkatársa van, látogatóinak száma napi 2500. Állománya 750 ezer dokumentum, az 1985 óta megjelentek szabadpolcon hozzáférhetők. Több mint ezer kurrens (nyomtatott) folyóirattal rendelkezik, a számítógépen hozzáférhető lapok száma 7 ezer. Mivel igen nagy a könyvtárközi igénylés, a többpéldányos beszerzés mellett egy nem kölcsönözhető példány biztosítja a mindenkori hozzáférést.

A könyvtár ingyenes hozzáférést biztosít az általa szerkesztett svéd orvostudományi adatbankhoz, (SveMed+), nyilvántartja az orvostudományi vonatkozású skandináv publikációkat, és (bizonyos keretek között) hozzáférést nyújt a licenchez kötött adatbankokhoz is.

A Karolinska Intézet könyvtára hangsúlyozottan olvasóbarát. Több könyvtáros áll állandóan az olvasók rendelkezésére, hogy a katalógusban vagy a szakmai adatbankokban való keresésben segítséget nyújtsanak, vagy kérdésekre válaszoljanak. A telefonon vagy interneten érkező kérdések megválaszolására külön munkahelyet alakítottak ki.

A hallgatók részére 700 ülő- ill. munkahelyet

biztosított a könyvtár, valamint 20 helyiséget a csoportos munka számára. Az elsőévesek számára információkeresési kurzusokat tartanak. Ezenkívül a speciális igények kielégítésére is szerveznek foglalkozásokat. Évente csaknem 400 kurzust ütemeznek be, általában kis, 15 fős csoportokban, két vezető részvételével. Ez a tevékenység igen munkaiágenes: több, mint hat főfoglalkozású könyvtáros teljes munkaidőjét köti le.

A könyvtár részt vesz az egyetemen folyó „E-oktatás” megtervezésében és kivitelezésében, valamint szerepet vállal az „Információs technika által támogatott oktatás” elnevezésű programban is.

A könyvtár tudatosan törekszik az üzleti szféra elérésére. „KIB Plusz” néven, „Megfelelő információk megfelelő időben” mottóval szolgáltatást nyújt az üzleti élet szereplőinek. Egyéni megállapodások szerint, éves díj fejében biztosítja számukra az állományhoz és az információkhoz való hozzájutást. A könyvtár szolgáltatásait számos hatóság és egyesület is igénybe veszi. Az orvosok és az ápolószemélyzet az előírt továbbképzésekhez igényel irodalmat és információt, ezeket a könyvtár díjtalanul nyújtja.

A könyvtár szervezetileg kilenc egységre oszlik, ezek megfelelnek a szolgáltatások egy-egy területének. Az egységeken belül a rotációs elv érvényesül: minden dolgozónak minden feladat ellátására képesnek kell lennie.

(Katsányi Sándor)

06/029

WEISSOVÁ, Marta: Prehľad činnosti lekárňach a knižnic za rok 2004 = Knižnica. 6.roč. 2005. 7.no. 7-13.p.

Res. angol nyelven

A szlovák orvostudományi könyvtárak tevékenysége 2004-ben

Statistika [forma]; Szakkönyvtár – orvostudományi

Az egészségügyi intézményrendszernek a szlo-

vák kormány döntése nyomán történt átalakítása az orvosi könyvtári hálózatra is hatással van. A hálózat szerkezete jelentősen megváltozott, miután a legtöbb intézmény magasabb területi vagy önkormányzat irányítás alá került, profit-termelő vagy nem profitra épülő szervezeté alakult, és a könyvtárak száma is csökkent. A 2004. december 31-ig regisztrált 110 orvosi könyvtárból csak 48 (44,03%) maradt a Szlovák Köztársaság egészségügyi minisztériumának felügyelete alatt. Emiatt a könyvtárak működéséhez még az alapvető feltételek (pl. személyzet, hely) sem állnak mindenütt rendelkezésre. Az orvosi könyvtárak hatékonysága, különösen az állománygyarapítás és az információforrások kihasználása tekintetében, rendkívül alacsony.

(Autoref.)

Iskolai könyvtárak

06/030

PANGRÁCOVÁ, Helena – CENIGOVÁ, Rozália: Stav školských knižníc v rokoch 2001–2004 = Knižnica. 6.roč. 2005. 7.no. 3–6.p.

Res. angol nyelven

Az iskolai könyvtárak helyzete Szlovákiában 2001-2004 között

Gazdálkodás – könyvtárban; Iskolai könyvtár; Statisztika [forma]

Az iskolai könyvtárak kitartóan siralmas helyzetét nemcsak a könyvtári szakemberek kifogásolják, hanem 2001–2004-es jelentésében az állami szakfelügyelői bizottság jelentése is rámutat a tanulók és az iskolai könyvtárak kedvezőtlen állapotára, hangsúlyozva, hogy az iskolai könyvtári állományok évek óta nem fejlődnek. Az iskolai könyvtárak hatékonyságának előmozdítására javasolt lehetőségeket (egyesülés

számítógépes oktatótermékkel vagy közösségi könyvtárakkal, az iskolai könyvtárosok továbbképzése stb.) nem használják ki megfelelően. A cikk statisztikai adatokat közöl, amelyek egy mélyebb elemzés alapjául szolgálhatnak.

(Autoref.)

Egyéb könyvtárak

06/031

MARK, Amy E.: Libraries without walls: an internship at Oshkosh Correctional Institution Library = Behav.Soc.Sci.Lib. 23.vol. 2005. 2.no. 97-111.p. Bibliogr.

Szakmai gyakorlaton egy amerikai börtönkönyvtárban

Börtönkönyvtár; Gyakorlati képzés

[A forrás – folyóirat az alábbi címen szerezhető be: HAWORTH DOCUMENT DELIVERY CENTER, Haworth Press, Inc., 10 Alice Street, Binghamton, N. Y. 13904]

Amy E. Mark cikke a börtönkönyvtárban szerzett tapasztalatairól számol be.

Bemutatja, hogy egy börtönkönyvtárban eltöltött szakmai gyakorlat mind a könyvtáros szakma alapvető szolgáltatásainak elsajátításában, mind a hátrányos helyzetű emberekkel való foglalkozásban tapasztalatokat nyújt.

A börtönkönyvtári gyakorlat a könyvtári munka széles körével ismerteti meg a hallgatókat, de elsősorban az olvasószolgálat és a könyvtári tájékoztatás megalapozásában ad sokat.

Az elítéltek számára a börtönkönyvtár a szellemi és lelki szabadságot jelenti. Bár a börtönkönyvtár nem nyilvános, iskolai, vagy tudományos könyvtár, mégis jó, a könyvtáros pálya bármely területén hasznosítható gyakorló terepet biztosít a leendő könyvtárosok számára. A szerző az Oshkosh-i Büntetésvégrehajtó Intézet könyvtárában szerzett élményeit írja le, s utal arra, hogy e tapasztalatokat későbbi szakmai karri-

erje során is tudta hasznosítani.

A börtön részletes leírása után bemutatja a könyvtári állományt, amely két részből áll: jogi anyagból és szórakoztató irodalomból. A fő könyvtár heti hat napot tart nyitva. 1998-ban 67 571 könyvet kölcsönöztek, 4270 könyvtárközi kérést bonyolítottak le. A könyvtárban az oktatást segítő művek is jelentős számban megtalálhatók (pl. jeltolmács- és Braille írás tanfolyamok). Könyvtáros vezette a gyerekirodalom kurzust.

A szerző gyakorlati idejében egy igazgató, egy frissen végzett segédkönyvtáros, két könyvtáros asszisztens és egy elítélt munkás dolgozott a könyvtárban.

A könyvtári személyzet valamennyi tagja bizonyos távolságot tartott az elítéltektől. Az elítéltek minden könyvtárral kapcsolatos kérdést bátran feltehettek, és a könyvtárosok igyekeztek ezekre a legmegfelelőbb választ adni.

A könyvtáros személyzet egymás közötti pletykálása, személyes, otthoni dolgok megbeszélése tilos volt, hisz az elítéltek hallgatózhattak. Ezt a helyzetet a szerző azonban inkább előnyösnek találta a munkahelyi légkör szempontjából. Mivel sok időt töltött munkája során egy, az elítéltekből választott könyvtári alkalmazottal, rá kellett jönnie, hogy az elítéltek épp úgy élik mindennapi életüket, mint bárki más.

Sok amerikai úgy tartja, hogy a börtönnek inkább büntető intézetnek kell lennie, mint rehabilitálónak, s éppen ezért az olvasmányokat is korlátozni kell az ilyen intézményekben.

Az oshkoshi könyvtárban többes példányok is voltak a máshonnan kitiltott Goines és Slim műveiből, a Holloway House regényeket azonban a pult alatt tartották. A nem található műveket megkérték könyvtárközi kölcsönzésben. Bár formális cenzúra nem volt, a könyvtárosoknak meg volt a joga, hogy mérlegelje, teljesíthető-e a kérés. Az elutasítás leginkább biztonsági okokból történt. A szexuális bűntetteket elkövetők sem olvashattak bizonyos műveket. A könyvtáros ilyen esetekben a szociális előadó-

val is konzultált.

Szerzőnknek a gyakorlat alatt nagy mennyiségű könyvtári jártasságot sikerült szereznie, ugyanis a könyvtárban, hasonlóan más izolált könyvtárakhoz, pl. szakkönyvtárakhoz, a feladatok nem voltak osztályokra bontva, hanem ő volt egy személyben a katalogizáló, kölcsönző, tájékoztató könyvtáros és programkoordinátor. Itt ismerkedett meg az automatikus kölcsönzéssel, a katalogizálással, az osztott katalógussal, az olvasói és adminisztrációs modullal. Felbecsülhetetlenek voltak a referenz-könyvtárosi tapasztalatok. Itt tanulta meg a nyomtatott és elektronikus tájékoztatási források használatát, és a tanácsadási feladatok is hasznosak és sikert hozók voltak számára.

Megtanulta, hogy a börtön világa egyáltalán nem olyan, mint a filmekben, továbbá, hogy a véleményét tartsa meg magának, s ne legyenek előítéletei a foglyokkal szemben.

Sok mindent megtanult a jogi kérdésekről, és számtalan fénymásolatot készített az elítélteknek. Ennek az elszigetelt környezetnek megvan a maga sajátos világa. S ebben a könyvtáros sokszor nem hagyományos szerepet is kap: pl. jegyzői szolgálatot lát el, vagy segít ruhát rendelni az áruházi katalógusból.

Az ellenőri jártasság, valamint a távolságtartás kérdése volt a legnehezebben megvalósítható feladat a gyakorlat alatt. Amikor a szerző odakerült, először az elítélt alkalmazottak tanították meg az alapvető teendőkre, a rekordok elkészítésére, de amint látták, hogy képes egyedül is elvégezni, hajlandóak voltak elfogadni az ő irányítását. Az oktatói szakismeret, amit a gyakorlat folyamán szerzett, előrevetítette a később felsőoktatási könyvtárosként szerzett tapasztalatokat.

A könyvtárak általában szoros költségvetéssel dolgoznak. Ez még inkább igaz a börtönkönyvtárakra, ahol a kiszolgáló elítéltek számával arányosan nőnek a pénzügyi nehézségek is. A könyvtárosok jelzik a problémákat, például hogy csökken a jogi anyagokhoz való hozzáférés joga,

nem tudnak az álláshoz jutás esélyét biztosító számítógépes jártasságot szerezni az elítéltek, kicsi és elavult a könyvállomány, nem megfelelő a személyzet, és a költségvetés szűkössége miatt jelentős az adományoktól való függés. Oshkoshban is régiek voltak a számítógépek, s nem volt internet-lehetőség.

A hátrányos helyzetűekkel való foglalkozás közben szerzőnk megtanulta, hogyan harcoljon ki forrásokat és eszközöket. Ezt a tapasztalatot jól kamatoztatja az egyetemen is hasonló helyzetben. Összegzésként a szerző elmondja, hogy a börtönkönyvtárban megszerezte azokat az alapvető könyvtárosi jártasságokat, melyek bármely könyvtárban kamatoztathatók. Megfigyelhette, hogyan működik a szervezet, és felismerte, hogy itt a szakszerűtlen viselkedés nem olyan hatású, mint más könyvtárban, hiszen még a könyvtáros életébe is kerülhet! Az elítéltek társasága végeredményben kellemesnek bizonyult – élvezte keserű humorukat, tanulási vágyukat.

(Szénászky Mária)

06/032

KUZ' MIN, Evgenij Ivanovič: Sostoãnie i perspektivy razvitiã sel'skih bibliotek v Rossijskoj Federacii = Bibliote-kovedenie. 2005. 2.no. 8-13.p.

A falusi könyvtárak helyzete és jövője Oroszországban

Falusi könyvtár

A falusi könyvtárak jelentősége napjainkban nem kisebb, mint a legnagyobb tudományos könyvtáraké. A mintegy 38 millió vidéken élő ember társadalmi-kulturális ellátásának egyik fő láncszemét alkotják. Helyzetük vizsgálata azért aktuális, mert 2006-ban életbe lép az új önkormányzati törvény. Ennek hatályba lépése előtt a falusi könyvtárak helye nem volt egyértelmű:

- jogi szempontból nem önálló intézmények, vagy a falu irányító testületéhez tartoznak, vagy a járásból irányítják, így kerülnek be

a központi könyvtári rendszerbe;

- szervezetileg fiókkönyvtárak voltak, a központi könyvtári rendszer szervezeti egységei. Az 1990-es évek közepén végbement decentralizálás után a fiókkönyvtárak önállósultak, több helyen az iskolai könyvtárral vagy a helyi klubbal egyesültek;
- gazdasági szempontból nézve nehéz helyzetben vannak, finanszírozásuk az irányítás minden szintjén mindig az utolsó a sorban;
- szakmai szempontból nézve a falusi könyvtár egy olyan intézmény, amelyben minden tevékenységet, technológiai és szociális feladatot egy ember lát el.

Főbb adatok:

2004. elején Oroszországban 38 ezer falusi könyvtár volt, ez az országban lévő közkönyvtárak 80%-át jelenti. A beiratkozott olvasók száma meghaladta a 20 milliót, 2003-ban 190 millió látogatót regisztráltak. A falusi könyvtárak hálózata stabilizálódott, az éves csökkenés kisebb mint 0,5%. A falvaknak mintegy negyedében állandó helyen található a könyvtár, kb. a felében változó formában működik, és kb. negyedében egyáltalán nincs könyvtári ellátás. Az utóbbi években csökkent a felújításra szoruló könyvtárak száma. Az utóbbi öt évben 7,5-szeresére nőtt a számítógéppel ellátott könyvtárak száma, de ez még mindig csak 900 könyvtárat jelent. Ugyancsak 900 körül van azoknak a könyvtáraknak a száma, ahol másológép működik, és 49 helyen van faxkapcsolat. Az internetet 220 helyről lehet elérni (öt évvel ezelőtt a számuk nulla volt). Növekszenek az állományok, több helyen nő az audiovizuális és elektronikus kiadványok száma. Míg 1999-ben az egy főre jutó gyarapítási keret 1 rubel volt, 2003-ra ez az összeg 4 rubelre nőtt.

A 2002-ben elfogadott, 2010-ig szóló vidékfejlesztési kormányprogram megvalósítása társadalmi-politikai szükségszerűség, amelyet az elmúlt 10 évben végbement változások, és a vidéken ezek nyomán kialakult válság indokolt.

Az utóbbi két évben élénkült a gazdasági élet, növekedett a falusi könyvtárak állománygyarapítására fordítható állami támogatás.

A falusi könyvtárakban a lakosság minden csoportja megfordul: az önkormányzati képviselőktől a tanulni, szórakozni vágyóig. Számos funkciója közül nagy jelentősége van a szociális segítségnyújtásnak és az információellátásnak. Amikor a könyvtárosok megértették, hogy a falusi könyvtárak elöregedett állományokkal, elavult felszereltségükkel fékezik az ország fejlődését, erőfeszítéseket tettek, hogy felhívják a társadalom figyelmét a problémára. Ennek eredményeként jelentős erőfeszítésekre került sor mind az állam, mind a könyvtáros közösség részéről. Ide sorolható az „Oroszország kultúrája” (Kul'tura Rossii) 2001-2005 évekre szóló szövetségi célprogram, amelynek keretében a különböző projekteket hirdettek a falusi könyvtárak korszerűsítésére. Az országos programot regionális projektek követték. Számos rendezvényt, tudományos konferenciát tartottak a falusi könyvtárosok számára, módszertani kiadványokat állítottak össze. Az Oroszországi Könyvtárosok Egyesülete keretében 2001-ben megalakult a falusi könyvtárosok szekciója.

A Nyílt Társadalom Intézet (Soros Alapítvány) a Kulturális Minisztérium és más szervezetek mellett támogatja a „Falusi könyvtár” programot, amelyben az országból 85 régió vesz részt. A program keretében 2000-2003 között a falusi könyvtárak több mint 5 millió kötet könyvet kaptak, 500 ezer példány került a hátrányos helyzetű, természeti csapást, vagy terrortámadást szenvedett könyvtárakba. 37 régióban tartottak fórumokat és egyéb rendezvényeket, 20 helyen alakítanak ki ún. regionális tréningközpontokat.

A „Falusi könyvtár – a helyi társadalmi élet központja” pályázaton 17 társulás nyert, amelyben 77 könyvtár vesz részt. Ugyancsak a Soros Alapítvány és „Puskin könyvtár” (Puškinkaâ biblioteka) támogatásával 2003-ban indult a bibliobusz projekt.

A 2002-2005 évekre tervezték az orlovi régió mezőgazdasági dolgozóinak távolsági információellátására irányuló programot a Központi Tudományos Mezőgazdasági Könyvtár irányításával. Ez azt jelenti, hogy az orlovi terület három járásában működik a könyvtári-információs ellátás négy szintű modellje, az információs forrásokat a Központi könyvtárból a megyei, járási és falusi könyvtárakon keresztül juttatják el a felhasználókhoz.

A Kulturális Minisztérium a Nyílt Oroszország regionális társadalmi szervezet és más helyi és regionális szervek támogatásával 2002-ben fejezte be a „Falusi közkönyvtár-modell kialakítása” projektet, amelynek során különböző területeken húsz könyvtárat korszerűsítettek. Ezek működése bizonyította, hogy a lakosság igényt tart rájuk, látogatottságuk többszörösére nőtt. 2003–2004-ben a projektet a számítógépes közkönyvtárak irányába fejlesztették tovább, 14 járási és 28 falusi könyvtár korszerűsítésével. A modell alapján csak a Csuvas Köztársaságban még 250 könyvtárat akarnak fejleszteni.

A komplex lépések a falusi könyvtárak megtartásának és fejlesztésének csak a kezdetét jelentik. A válsághelyzet leküzdését, a falvak újjászületését célzó állami feladatok megvalósítása a politika kiigazítását igényli, elsősorban a finanszírozás növelését.

(Viszocsekné Péteri Éva)

Lásd még 69

